

ՏՏԴ 395

Քաղաքագիտություն

ԼԵՎ ԳՈՒՄԻԼՅՈՎԻ ԵՎՐԱՍԻԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԸ Նաեւ ԱՌՍՏԱՄՅԱՆ

Բանալի բառեր. Եվրասիականություն, էթնոգենեզ, Եվրասիա, զարգացման օրենք, էթնոս, էթնիկ բազմազանություն, անտառ, տափաստան, քաղաքակրթություն

Ключевые слова: Евразийство, Евразия, закон развития, этнос, этническое многообразие, лес, степь, цивилизация.

Key words: Eurasianism, Eurasia, law of development, ethnos, ethnic diversity, forest, steppe, civilization.

Н. Арустамян
Теория евразийства Гумилева

В статье представлены особенности теории евразийства Л. Гумилева. Свои труды, обращенные к теории этногенеза Л.Н. Гумилев считал продолжением евразийской концепции. В основе современной концепции евразийства, опирающейся на учение Л. Н. Гумилева, лежит русская общегосударственная идеология. Она гармонично объединяет интересы русского этноса, интересы государства и интересы всех коренных народов страны в единое целое. Не случайно Л. Н. Гумилев говорил, что если русский народ будет спасен, то только через евразийство.

N.Arustamyan
Gumilev's theory of Eurasianism

The article deals with Gumilev's theory of Eurasianism. Gumilev considers his works on theory of ethno genesis as continuation of Eurasian concept. At the heart of the modern concept of eurasianism which is guided by L. N. Gumilev's doctrine the Russian nation-wide ideology lies. It harmoniously unites interests of native people, Russian ethnos and the state in organic whole. And as Gumilev said, if Russia is saved, it will be only through eurasianism.

Նորվաժում ներկայացվում է Լև Գումիլյովի եվրասիականության հայեցակարգի առանձնահատկությունները: Գումիլյովը իր աշխատանքները կապված էթնոգենեզի տեսության հետ համարում էր եվրասիականության հայեցակարգի շարունակություն: Գումիլյովի ուսմունքի վրա հիմնված ժամանակակից եվրասիականության հիմքում ընկած է ժողովրդային համայնական գաղափարախոսությունը: Այն ներդաշնակորեն միավորում է ժողովրդային էթնոսի և բոլոր բնիկ ժողովուրդների շահերը մեկ միասնության մեջ: Եվ պատահական չէր Գումիլյովը նշում, որ եթե ժողովուրդը փրկվի ապա միայն եվրասիականության միջոցով:

Լև Գումիլյովը 20-րդ դարի ականավոր գիտական և մտածող է, ում աշխատանքները Եվրասիայի պատմության, թյուրքական, սլավոնական, ասիական և եվրոպական ժողովուրդների մասին զարգացնում են գիտության մեջ միջառարկայական ուղղություն, որը իրավամբ կարելի է անվանել «Եվրասիագիտություն»: Գումիլյովը իր աշխատանքները կապված էթնոգենեզի տեսության հետ համարում էր եվրասիականության հայեցակարգի շարունակություն: Նա նշում է, որ էթնոսների վրա ազդում են ոչ միայն աշխարհագրական միջավայրը, այլև ավանդույթները, հարևան էթնոսների հետ բարեկամությունը կամ թշնամանքը, մշակույթային փոխազդեցությունը: Դրանց հետ մեկտեղ գոյություն ունի զարգացման օրենք, ինչը վերաբերում է ոչ միայն էթնոսներին, այլև բնության բոլոր երևույթներին: Զարգացման օրենքի արտացոլումը ժողովուրդների ծագման և պատմության ասպարեզից անհետացման գործընթացներում անվանում ենք էթնոգենեզ: Ըստ էթնոգենեզի տեսության բոլոր ժողովուրդների համար միասնական համամարդկային մշակույթի գոյությունը անհնար է: Էթնիկ բազմազանությունը մարդկության գոյության օպտիմալ ձևն է, չնայած տարբեր էթնոսների քաղաքական միավորումը ժամանակի փորձությունը ավելի շատ է հաղթահարում:

Եվրասիականության առաջացումը որպես գիտական, փիլիսոփայական, աշխարհայացքային ընդհանրություն մարդկության պատմության փիլիսոփայության եվրոպակենտրոն ուղղվածության մերժման հետևանք էր:

Դեռևս Տրոյեցկոյը նշում էր, որ ժուսները ոչ սլավոններ են, ոչ թյուրքեր, ոչ արիացիներ, ոչ ասիացիներ. նրանք մարդկանց հատուկ ընդհանրություն են, յուրօրինակ մշակույթով, որը սահմանում է «անտառի և տափաստանի» լանդշաֆտային դուալիզմը, որը բնորոշ է ժողովրդային Եվրասիային:

Գումիլյովը նշում է, որ «Եվրասիան» բառի նեղ իմաստով տարածվում է Կասպյան տափաստանից մինչև Լարաբադի ներառելով անտառային, տափաստանային գոտիներ: Այն աշխարհագրական ամբողջություն է, բնակեցված տարբեր ժողովուրդներով, որոնք չնայած ունենին տարբեր կրոններ, բարոյական, իրավական նորմեր, տնտեսական կարողություններ, սակայն այդ ժողովուրդների շրջանում նկատելի էր միասնությունը, որի տիրապետող սկիզբը ոչ ազգագրագետները, ոչ պատմաբանները և ոչ էլ

սոցիոլոգները չէին կարող սահմանել: ¹ Նա զարգացրել է մարդկության պատմության «եվրասիական առանցքի» գաղափարը, որը սահմանում է «ռուսական Եվրասիայի» և Ռուսաստանի պատմության տրամաբանությունը (այս առումով Մակինդերը նշում էր, որ Ռուսաստանը ռազմավարական տեղ է գրավում ամբողջ աշխարհում, ինչպես Գերմանիան Եվրոպայում):

Առանց ազգային պետական գաղափարախոսության մշակման անհնար է ժողովրդի էներգիան ուղղորդել տնտեսության վերականգնմանը: Վերջին տասնամյակում Ռուսաստանում ակտիվորեն մշակվում և քարոզվում է եվրասիականության գաղափարը: Սակայն «գաղափար-արժեք», «գաղափար-ուժ» եվրասիականությունը դեռ չի դարձել և դրա հիմնական պատճառն այն է, որ այն չի ընկալվում որպես ռուսական գաղափարախոսություն: Մի խումբ հետազոտողներ էթնիկ բազմազանության մեջ վտանգ են տեսնում և Տրուբեցկոյի նման քարոզում են եվրասիական ազգի «սուպերէթնոսի», եվրասիական ազգայնականության, եվրասիական մշակույթի ստեղծումը: Չնայած տարբեր մոտեցումների առկայությանը ժամանակակից եվրասիականները ռուս ժողովրդին դիտարկում են որպես եվրասիական տնտեսություն ստեղծելու գործիք: Այդպիսով նրանք անտեսում են Գումիլյովի ուսմունքը որպես եվրասիականության գաղափարի զարգացման բարձր փուլ: Գումիլյովը նշում էր, որ նա համաձայն է Տրուբեցկոյի, Վերնադսկու, Սավիցկու հիմնական եզրահանգումների հետ, բայց նրանք չգիտեին «պատիժնաբանության» մասին: ² Գումիլյովին հաջողվեց եվրասիականությունը վերածել գիտական տեսության, որի հիման վրա պիտի ստեղծվի ազգային-պետական գաղափարախոսություն, որը հաշվի է առնում Եվրասիայի բոլոր ժողովուրդների շահերը:

«Ռուսական Եվրասիան» Եվրոպայի համար «բուֆերային» գոտի էր, որը նրան պաշտպանում էր Արևելքից, այդ թվում Չինաստանից: Այս առումով Գումիլյովը նշում էր, որ երբ Չինաստանը բավականին հզոր էր Ասիան նվաճելու համար հոնները, թյուրքերը, հետո մոնղոլները կանխեցին Չինաստանի ագրեսիան դեպի Արևմուտք: ³

Ռուսական պետության ստեղծումը բարենպաստ ազդեցություն ունեցավ աշխարհի աշխարհաքաղաքական կայունության ապահովման գործում և Ռուսաստանը իր վրա վերցրեց այդ աշխարհաքաղաքական գործառնությունը:

Յուրաքանչյուր քաղաքակրթություն ունի իր յուրահատկությունը, զարգացման հատուկ օրենքները և այս համատեքստում եվրասիականությունը դիտարկվում է որպես ռուսական քաղաքակրթության յուրահատկություն: Ռուսաստանի պատմության եվրասիական փիլիսոփայությունը ընդունում է հատուկ օրենքների առկայությունը որպես եվրասիական արտագոյություն: Այդ օրենքներից են.

- Ռուսաստանի ընդհանրական կեցության օրենքը.
- 19-րդ դարի 2-րդ կեսին և 20-րդ դարի 1-ին կեսին Ռուսաստանի պատմության եվրասիական տրամաբանության հակակապիտալիստական ուղիվածությունը.
- Ռուսաստանի տնտեսության զարգացման ենթակառուցվածքային օրենքը, որի յուրահատկությունը սահմանված է Եվրասիայի տարածական, կլիմայական առանձնահատկություններով: Այդ օրենքը պահանջում էր տրանսպորտի և էներգետիկ ենթակառուցվածքների պետական կառավարում: Դա գործում էր ցարական Ռուսաստանի տնտեսությունում և դրա կործանումը բերեց տնտեսական աղետի.
- Ռուսաստանի տնտեսության կենտրոնացված կառավարման օրենքը.
- Ամբողջ պատմության ընթացքում տնտեսության մոբիլիզացված հատվածի գոյության օրենքը: Այս օրենքը պայմանավորված է ոչ միայն տարերային աղետներով, այլ նաև հաճախակի պատերազմներով, ինչը սահմանում է Ռուսաստանի միշտ «պաշտպանվող ամրության» կեցությունը.
- Համայնքային-պետական հողօգտագործման օրենքը: Դրանով արգելվում էր կապիտալիստական շուկայական հարաբերությունների ներդրումը հողօգտագործման ոլորտ, որը, խախտելով ձևավորված միջէթնիկ կոոպերացիան, կարող էր երկիրը ներսից պայթեցնել.
- Կոոպերացիայի(մենաշնորհային) օրենքը, որը ներառում է բոլոր ոլորտներն, այդ թվում տնտեսական: ⁴

Այս օրենքներն առաջ բերեցին «քաղաքակրթական սոցիալիզմ», ինչը հանգեցրեց 1917թ. հեղափոխությանը և 20-րդ դարի խորհրդային պատմությանը:

¹ Տի'ու Ն. Գ. Гумилев Тысячелетие вокруг Каспия. – М.: ТОО «Мишель и К0», 1993. – с 51.

² Տի'ու Гумилев Л. Н. Ритмы Евразии Эпохи и цивилизации. М.: АСТ, 2008. с 21.

³ Տի'ու Гумилев Л. Меня называют евразийцем // Наш современник. – 1991. – № 1.

<http://gumilevica.kulichki.net/articles/Article111.htm>

⁴ Տի'ու Субетто А.И. Евразийство как основание бытия России: от евразийства Гумилева к евразийской философии истории России // <http://levgumilev.spbu.ru/node/167>.

